

УДК 262.13+94(47)

Елла Бистрицька

ФОРМУВАННЯ ДОКТРИНИ УНІОНІЗМУ В ПЕРІОД ПОНТИФІКАТУ ЛЕВА XIII (1878–1903 РР.): ТЕНДЕНЦІЇ ЇЇ ВІДОБРАЖЕННЯ В РОСІЇ ТА ВПЛИВ НА СТАНОВИЩЕ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ ГАЛИЧИНИ

У статті на основі архівних документів з'ясовуються особливості формування уніоністичної моделі об'єднання церков, її сприйняття в Росії та вплив на греко-католицьку церкву в Галичині

Ключові слова: уніонізм, католицька церква, греко-католицька церква, східний обряд, Галичина.

Від християнського розколу 1054 р. ідея відновлення християнської єдності не втратила свого значення й набувала актуалізації в періоди, коли втрата конфесійної ідентичності могла стати початком денационалізації, і навпаки, коли асиміляційні процеси підривали основи церковних інституцій.

Інструментом відновлення канонічного спілкування Римської курії зі східними православними церквами стала унія. Ліонська (1274 р.), Ферраро-Флорентійська (1439 р.), Берестейська (1596 р.) та інші унії створили модель церкви, яку православні церкви, зокрема Російська православна церква (РПЦ) не визнавали.

Унійні церкви зазнавали впливу латинізації, в їх інституалізації політичні мотиви домінували над релігійними. Критика з боку православних стимулювала прихильників об'єднання церков до пошуку нових форм діалогу. Наприкінці XIX ст. унія як метод об'єднання церков наповнюється новим змістом. Практична реалізація уніоністичного методу за підтримки Лева XIII мала місце в усіх регіонах присутності католицької церкви, проте своїм вістрям спрямовувалася в бік Росії на тлі позитивної динаміки розвитку російсько-ватиканських дипломатичних відносин.

Проблема розвитку унійних церков є предметом зацікавлення українських і зарубіжних вчених. Дослідження Л. Гентош, Б. Боцюрківа, Б. Гудзяка, С. Кияка, А. Колодного, Г. Надтоки, В. Пашценка, В. Сергійчука, Н. Стоколос, П. Яроцького та інших науковців, зазвичай, зосереджені в тематичному полі діяльності Української греко-католицької церкви в історичний період. В контексті їх праць фрагментарно досліджується вплив митрополита А. Шептицького на розвиток Російської православної церкви східного обряду.

Джерельна база цього напрямку його діяльності найбільш повно представлена у збірнику документів «Митрополит Андрей Шептицький і греко-католики Росії», підготовлений співробітниками Центрального державного історичного архіву у м. Львові. Історія взаємин католицької і православної церков у контексті еволюції «російської католицької ідеї» та католицького уніонізму від XIX до першої половини XX ст. детально з'ясована відомим італійським славістом А. Тамборрою [1].

У пропонованій статті автор має на меті з'ясувати особливості формування уніоністичної моделі об'єднання церков за понтифікату Лева XIII, її оцінки з боку російських урядових структур та місце у нових проектах греко-католицької церкви Галичини.

Понтифікат Лева XIII припав на складний період глобального зіткнення інтересів у сфері міжнародних, соціально-політичних, національних, міжконфесійних відносин. Передбачаючи глибокі соціальні трансформації, Папа намагався запобігти катастрофі світової війни та революційним заворушенням, хвиля яких на початку XX ст. охопила країни Європи. З цією метою він підтримав укладення франко-російського союзу на протидію Троїстому та відновив дипломатичні відносини з Росією. Концепція соціального миру викладалася ним в енциклопедії «*Reverum Novarum*», що не втратила свого значення впродовж усього XX ст. Іншим важливим напрямом діяльності Лева XIII було формування ідеї християнського миру, що передбачало поглиблення католицько-православного діалогу.

В оточенні Лева XIII перебувала низка впливових осіб, які працювали над формування доктрини уніонізму. Серед них – Чезаре Тондіні де Кваренгі, член чину варнавітів, бенедиктинець Жерараван Калуна, Ч. Тондіні та італо-албанський священник Ніколо Франко. Значну роль у формуванні ідеології возз'єднання церков відіграли католицькі конгреси 1863–1891 рр. в Малині (сучасний Мехелен у Бельгії), завдяки яким проблема возз'єднання церков стала однією з основних для європейських католиків [1, с. 294, 371].

Наприкінці XX ст. уніоністичні проекти мали відгук серед південних слов'ян на Балканах, у Малій Азії, на Близькому Сході та в Сибіру. Потужні громади католиків латинського і східного обрядів функціонували у Боснії і Герцеговині – понад 334 тис. віруючих, що становило половину

кількості православних; у Албанії – 114 тис.; у Румунії – 152 тис.; у Чорногорії – 6350 католиків, які дотримувались слов'янської мови богослужіння; у Македонії – 15 тис.; у Болгарії – майже 27 тис. осіб [2, арк. 38–40].

У Єгипті, де Єгипетський вікаріат об'єднував 57 420 католиків латинського обряду і 17 416 віруючих іншого обряду, був заснований Коптський католицький патріархат, який налічував 20 тис. віруючих. Не менш успішними були результати в Абіссинії, де місцевим католикам дозволялося зберегти ефіопський обряд і в громадах налічувалося 30 тис. віруючих. У Малій Азії "L'Osservatore Romano" відзначала потяг до католицької церкви вірмен. Відстежуючи динаміку процесу, газета повідомляла про щотижневє зростання громад на 8–10 осіб [2, арк. 10–11].

Позитивні тенденції поширення католицизму спостерігалися на Близькому Сході. У Китаї загальна кількість католиків сягала майже 540 тис. осіб. Для ефективності здійснення духовного управління у 1840 р. громади Маньчжурії відокремленими від Монгольського вікаріату. Загалом Монгольський і Маньчжурський вікаріати налічували понад 36 тис. католиків. У Кореї та Японії – відповідно 32 тис. і 52 тис. віруючих. У цьому регіоні, яким опікувались переважно французькі ченці, щороку розширювалося будівництво культових споруд, освітніх закладів, притулків тощо. Поряд з європейськими місіонерами збільшувалась кількість місцевих священників [2, арк. 47–51].

Наприкінці XIX ст. зростала кількість католицького населення у Сибіру, що спонукало Римську курію неодноразово виходити з пропозицією до російського уряду, якщо не про створення окремої єпархії, то хоча б про можливість постійного місця проживання в одному з міст Сибіру суфрагана Могильовської єпархії [3, арк. 201].

Важливе значення для розвитку діалогу з православними у період понтифікату Лева XIII, за оцінками науковців, мав Міжнародний євхаристичний конгрес, що проходив у Єрусалимі з 3/15 – 10/22 травня 1893 р. Він став місцем зустрічі найбільш впливових представників духовенства і мирян, які працювали над проблемою возз'єднання церков. У конгресі взяли участь 32 єпископи і 350 абатів і ченців, за іншими даними – 29 латинських і 15 східних владик [4, арк. 43в.; 5, с. 208]. Головував на конгресі папський легат, архієпископ Рейнський, кардинал Бенуа-Марі Ланженъє. Особливо відвертістю характеризувалися доповіді василіанського архімандрита монастиря Гроттаферрата (Італія) Арсеніо Пеллегріні, у яких він визнавав, що місіонерська діяльність різноманітних чернечих чинів на практиці призводить до латинізації православних й викликає справедливі нарікання патріархів та неприязнь до Апостольського Престолу [4, арк. 9].

Звітуючи Папі про наслідки роботи конгресу, кардинал Б.-М. Ланженъє писав про необхідність нових підходів у діалозі з православними, посиливши позиції уніатів. У своїй доповіді від 2 липня 1893 р. він відверто вказав на ті проблеми, що викликали занепокоєння східних християн та причини, що фактично паралізували активність католиків східних обрядів. Звіт кардинала утвердив наміри Лева XIII дотримуватися унійної моделі як магістрального напрямку досягнення церковної єдності. Це був один із найголовніших наслідків конгресу в Єрусалимі [1, с. 395–397].

Переконаний у необхідності нового якісного наповнення католицько-православного діалогу, Лев XIII 20 червня 1894 р., у зв'язку зі святкуванням ювілею свого рукопокладення, звернувся до "керівників і народів світу" підтримати справу об'єднання християн. В енцикліці "Praeclaragratulationis" (20 червня 1894 р.) він високо оцінив особливий внесок Сходу в розвиток християнства. Проголошуючи вихідним положення "відмінності, які розділяють нас, не настільки великі", Папа підтвердив право на існування "первісних традицій і особливих звичаїв кожного народу". Водночас Лев XIII наполягав на канонічності вчення про першість Римського первосвященника. Повна єдність у розумінні понтифіка передбачала "не лише певний ступінь узгодження догматів віри і спілкування у братній любові", а і "єдність віри та єдність управління" [6, с. 143–150].

Звичайно, це положення не могли беззастережно прийняти православні. Однак задекларований принцип багатоманітності форм церковних організацій у межах християнства, визнання влади патріархатів, а також рівності літургійно-обрядових традицій – усе це відкривало нові можливості для розвитку православно-католицького діалогу. Енцикліка започаткувала дискусію, що виявила слабкі позиції латиністів і дала змогу східним католикам рішучіше обстоювати права. 30 листопада 1894 р., Лев XIII оприлюднив свою історичну енцикліку "Orientalium dignitas", що стала фундаментальною основою для подальших відносин зі східними церквами. Папа підкреслив апостольське походження східних церков та спільні витоки з Римською церквою, одночасно наголосивши на важливості збереження різноманітних форм обрядів та літургійних мов як відображення "живого голосу католицької істини" [6, с. 153].

Наступним важливим заходом папи стало проведення у Римі конференції патріархів східних церков у злуці з Римом. Упродовж 1984–1992 рр. відбулося п'ять таких зібрань, у яких узяли участь також кардинали та консультанти. Лев XIII через декілька місяців, після проведення першої

конференції, 19 березня 1895 р., заснував кардинальську комісію сприяння возз'єднанню зі східними церквами, що провела 22 засідання.

Саме в період проведення конференції патріархів "уніоністичні прагнення Лева XIII досягли свого апогею" [1, с. 405]. Упродовж листопада 1894 – червня 1903 рр. понтифік оприлюднив 103 документи різного статусу з питань возз'єднання, у тому числі енцикліку "Satis cognitum" про єдність церкви (29 червня 1896 р.), послання Конгрегації з обрядів "Quaeracurum" (7 серпня 1898 р.) про важливість слов'янської мови в літургії. Тези послання папа пізніше підтвердив у декреті "Deusilinguaeslavonicae" (14 серпня 1900 р.). Паралельно тривала розбудова церковних структур: відновлено роботу Вірменської (1883 р.) і Маронітської (1891 р.) колегій; реорганізовано Грецьку колегію св. Афанасія, передану бенедиктинцям; створено Українську колегію св. Йосафата (апостольське послання "Paternambenevolentiam" від 18 грудня 1897 р.), куди були переведені семінаристи, які до того часу навчалися у Грецькій колегії; створено колегію св. Ієроніма Іллірійського (послання "Slavorum gente" від 1 серпня 1901 р.); відкрито семінарію в Афінах (послання "Urbanitatis veteris" від 20 листопада 1901 р.). За оцінками А. Тамборри, жодна східна християнська громада, будучи у злуці з Римом чи ні, не була забута в бажанні здобути вселенську єдність [1, с. 405].

Важливим для понтифіка було врахування політичного аспекту церковного об'єднання. Аналіз міжнародних відносин, проведений кардиналом Рамполлою та іншими учасниками засідань, доводив, що виведення з-під впливу національних державних утворень релігійних інститутів і їх підпорядкування незалежній владі Апостольського Престолу неминуче викличе протидію урядів Росії, Туреччини, Австрії, Англії, Німеччини, частково Франції та Італії. У контексті європейського протистояння кінця XIX – початку XX ст. з цим необхідно було рахуватися.

Наприклад, уряд Австро-Угорщини рішуче виступав проти ініціативи укладення конкордатів з незалежними балканськими державами, що утворилися після Берлінського конгресу 1878 р., та запровадження слов'янської мови у богослужіння, яку обстоював єпископ Боснійський і Сирійський Йосиф Штроссмайєр. На думку політиків, ці практичні кроки могли сприяти об'єднанню народів, що у перспективі привело б до створення держави південних слов'ян.

Сигналом наступу на релігійні права південних слов'ян стало розпорядження австро-угорського уряду про вилучення слов'янської мови у тих парафіях Далмації, у яких вона не використовувалася упродовж останніх 25 років. Це питання стало предметом обговорення у Ватикані і було вирішено на користь віруючих. Причому рішення Святого Престолу від 14 серпня 1900 р. була надана форма декрету Конгрегації обрядів [3, арк. 150]. Одночасно відбулося повернення єпископу Далматинському церкви св. Ієроніма в самому Римі [3, арк. 152].

Активність Ватикану у справі налагодження діалогу з православними в різних регіонах світу була помічена царським урядом. Уважно спостерігали за перебігом конфлікту російські дипломати, які вважали, що з погляду інтересів православ'я перемога прихильників слов'янської мови в католицькому богослужінні більш шкідлива, ніж латинізація церков. Позитивне вирішення цього питання міністр-резидент Російської імператорської місії при Святому Престолі С. Сазонов пов'язував з позицією самого Лева XIII, який надавав справі поширення слов'янської мови важливого значення у процесі "залучення Східних церков у лоно Римської". І далі зазначав: "Можливість молитися рідною мовою складала до цього часу перевагу, притаманну Православному християнству, і тільки високий державний розум Лева XIII – побачив необхідність і для католицизму скористатися цією особливістю Східного християнства в інтересах римської пропаганди" [3, арк. 72].

Відстежуючи розвиток мовного конфлікту, міністр-резидент звернув увагу на присутність опозиції намірам понтифіка у самій курії. Вона виявлялася на різних рівнях, як серед керівників Конгрегації пропаганди віри (кардинал М. Ледоховський) і членів конгрегацій обрядів і надзвичайних духовних справ, так і нижчого рівня управлінців, які приховували богослужбову літературу слов'янською мовою і перешкоджали її поширенню на місцях [3, арк. 72–72 зв].

Через призму політичної доцільності керівництвом російського Міністерства закордонних справ (МЗС) розглядалася ще одна важлива ініціатива, якою був захоплений християнський світ – реформа календаря. У Росії навіть була створена спеціальна комісія, що мала обґрунтувати доцільність переходу на григоріанське літочислення і виробити власні рекомендації. Один із варіантів передбачав розрахунок на один день уперед на відміну від григоріанського календаря, святкування Воскресіння Господнього не за місячним, а за сонячним календарем. У Ватикані не сподівалися на швидке об'єднання календарів, але були зацікавлені в уніфікованому підході до встановлення Пасхалії. Майбутня реформа мала позитивний відгук у Румунії, Болгарії, Сербії та інших православних країнах. Планувалося навіть скликання Міжнародної конференції за участю Лева XIII.

Водночас у Ватикані розуміли, що безумовним авторитетом для східних церков залишається Росія. Російський дипломат М. Чариков повідомляв про те, що з достовірних джерел відомо про готовність кардинала Рамполли "надати Росії всю славу ініціативи". Це останнє і найбільше

непокоїло урядовців. Віддаючи належне організаційним можливостям католицької церкви, яким значно поступалися східні церкви, вони вважали реформу несвоечасною, засобом зміцнення авторитету Святого Престолу [3, арк. 192–195].

Таким чином, реформа календаря як подія релігійного значення для християн усього світу, свідчення їх єдності й чистоти намірів у політичній боротьбі могла стати інструментом для нівелювання або активізації національних рухів, посилення або послаблення сфер впливу і вирішення інших завдань міжнародного і внутрішнього характеру, які ставили перед собою уряди держав. Зважаючи на всю сукупність причин у Росії вирішили відмовитися від календарних нововведень.

Особливо заслугою Лева XIII російські дипломати вважали його зусилля, скеровані на засвоєння католицькою церквою цінностей східного християнства. Визнання папою авторитету східної християнської традиції давало змогу залучити православних до діалогу як його повноправних учасників.

На ґрунті цих ідей наприкінці XIX ст. розпочався новий етап навернення росіян у католицтво. Визнаючи папу главою Вселенської церкви, вони вважали за необхідне зберегти православну релігійну традицію. Так розуміли свою католицькість В. Соловйов, М. Толстой, О. Зерчанінов, Л. Федоров та ін. Саме з іменами М. Толстого і О. Зерчанінова історики пов'язують виникнення наприкінці XIX ст. Російської католицької церкви східного обряду, які стали католиками відповідно у 1894 і 1896 рр. У 1890 р. М. Толстой, будучи викладачем Духовної академії при Троїцько-Сергіївській лаврі, познайомився і приймав у себе відомих прихильників ідеї возз'єднання церков – Ч. Тондіні та В. Ваннутеллі, з якими потім зустрічався у Римі та листувався. Він прокоментував працю домініканця "Rossija. Studio religioso sopra la Russia" (Росія. Релігійне дослідження Росії. У 2-х частинах. – Рим, 1892) на сторінках релігійного журналу "Душе полезное чтение" у березні 1893 р.

Незабутнє враження справило на М. Толстого перебування у Римі (1894 р.), де він двічі був удостоєний аудієнції Лева XIII, особисто познайомився з кардиналом Рамполлою, ним опікувався абат А. Пеллігріні. Обопільне спілкування вселяло сподівання на об'єднання Російської церкви з католицькою і, безперечно, вплинуло на рішення М. Толстого стати католицьким священиком [7, с. 781–784, 793–795; 1, с. 388, 389].

Перші російські католицькі священики опинилися у вельми складному становищі. У Росії їх не визнавала католицька ієрархія, водночас переслідували православна церква і уряд. Перехід православного священика М. Толстого у католицизм створив, на думку урядовців, небажаний політичний прецедент, що став предметом обговорення на найвищому рівні. У листі від 13 лютого 1895 р. до Миколи II обер-прокурор К. Победоносцев писав: "У Римі нині усі голови охоплені божевільною надією, що Росія скоро визнає владу папи і прийме унію. Ці надії підтримуються різними пройдисвітами з Росії, і сам Толстой складає байки, ніби все готово до з'єднання..." [8, с. 307].

Сполучною ланкою у діалозі з РПЦ у контексті планів Лева XIII могли стати українські греко-католики. У своїй відомій енцикліці "Orientalium dignitas Ecclesiarum" Папа писав, що найкращим наслідком "було б, коли б східне католицьке духовенство стало яскравим носієм і виразником католицького віровчення, з тим, щобі могли пізніше передати цей власний досвід пізнання іншим, потягаючи до Матері-Церкви своїх інакомислячих братів" [9, с. 758].

У енцикліці до польського духовенства від 1894 р. Лев XIII окремо звернувся до греко-католиків Галичини, які "різняються походженням і обрядом", але зберігають належність до католицької церкви. Оскільки церква вважає їх "хорошими синами" і дозволила зберегти "узаконені звичаї і власні обряди", папа вказав на обов'язок католицького духовенства і віруючих "поважати і любити їх не інакше як братів". Папа підкреслив значення реорганізованого Чину св. Василя Великого (ЧСВВ), якому передбачав "блискуче майбутнє" [10, с. 38, 39]. Згідно з його розпорядженням реформа ЧСВВ відбулася у 1882 р., було структурно зміцнено Греко-католицьку церкву (ГКЦ) створенням Станіславівської єпархії (1885 р.), митрополиту Сильвестру (Сембратовичу) надано кардинальську гідність (1885 р.), проведено Провінційний синод у Львові (1891 р.). Дослідники вважають, що Лев XIII заклав нові організаційні засади розвитку, які були розвинуті його наступниками у XX ст. [11, с. XXII].

У 1886 р. папа підтримав бажання Романа Шептицького присвятити себе служінню греко-католицькій церкві [12, с. 12]. Вдруге Р. Шептицький приїхав до Риму в січні 1888 р. На спеціальній аудієнції 24 березня він отримав благословення від Лева XIII вступити до василіанського чину. У розмові понтифік підкреслив значення реформованого ним чину для місійної діяльності на Сході [13, с. 114–117]. Зустрічі Р. Шептицького з Левом XIII зміцнили переконання молодого графа присвятити себе служінню ГКЦ, на віруючих якої покладалася висока місія стати "провозвісниками і творцями святої єдності між Східними Церквами і Церквою Римською, котра є центром єдності і любови" [9, с. 759]. Невдовзі Р. Шептицький прийняв чернецтво під іменем Андрея.

Біографи Андрея Шептицького зазначають, що можливим наслідком його розмови з понтифіком був намір Лева XIII замінити Галицьку митрополію греко-католицьким патріархатом, до

якого б належали галицькі і закарпатські дієцезії: Львівська, Перемишльська, Станіславівська, Ужгородська та Пряшівська. За дорученням папи, Конгрегація поширення віри розробила детальний проект проголошення патріархату в Львові. Зміцнення еклезіальної структури церкви значно розширило б можливості її місійної роботи. Однак такі плани викликали рішучий протест у релігійних та урядових колах Австро-Угорщини, Польщі, Росії. Змушений з цим рахуватися, Папа основну увагу звернув на підготовку і виховання провідників своїх ідей [12, с. 14].

У 1889 р. кандидатура А. Шептицького була запропонована кардиналом М. Ледуховським на станіславівську кафедру. Вагання А. Шептицького спонукали кардинала від імені папи наполягти, щоб о. Андрей прийняв цю номінацію [14, с. 12]. Після смерті митрополита Ю. Куїловського (4 травня 1900 р.) митрополитом Галицьким, архієпископом Львівським і єпископом Кам'янець-Подільським був іменований А. Шептицький (17 січня 1901 р.). Від Лева XIII він отримав також титул Апостольського адміністратора України. Очоливши церкву, митрополит мав чітке усвідомлення її особливої місії. Уся його наступна діяльність пройшла під знаком ідеї всехристиянської єдності й скеровувалася на становлення церкви католиків східного обряду в Росії.

Незважаючи на зусилля Лева XIII знайти спільну мову з православними, його східна політика породила скептицизм і навіть повне нерозуміння або сувору критику як східних, так і західних християн. Вселенський патріарх Анфім VII, обраний у 1895 р., критикував папу саме за унійний шлях розвитку вселенської єдності, вбачаючи в греко-католиках небезпечний інструмент прозелітичної мети Апостольського Престолу. Його підтримали інші православні патріархи, які не визнавали католиків східного обряду сполучною ланкою між Заходом і Сходом [15].

Заходи Лева XIII виявилися недостатніми, щоб зруйнувати вікову зверхність католиків. На практиці розпорядження і заклики понтифіка щодо важливості збереження східного обряду та дисципліни східних церков, які він виклав у енцикліці "Orientalium dignitas Ecclesiarum" (1894 р.) та інших програмних документах, замовчувалися або ігнорувалися. Антилатинізаційна скерованість політики Лева XIII торкнулася, головним чином, розпоряджень, що стосувалися Римської курії і охопили незначну частину духовенства, що займалося проблемами християнської єдності. Але й цього вистачило, щоб монолітна стіна латинізму була підірвана. Справою наступників став розвиток його ідеї та скерування їх у практичне русло.

Лев XIII провів значну підготовчу роботу і низку важливих практичних заходів для реалізації цього задуму. Передусім основою нових підходів у православно-католицькому діалозі стали енцикліки папи, у яких він обґрунтував ідею рівності Східної і Західної церков. Вирішення мовного питання у богослужінні на користь національних мов, підтримка руху за реформу календаря, проведення конференцій за участю католицьких патріархів Сходу тільки підкреслювали інноваційний підхід Лева XIII у католицько-православному діалозі.

Інша справа, що унійністична програма папи була малозрозумілою католицькому духовенству. Суттєвий опір ідеї збереження східної обрядово-літургійної практики викликала у європейських урядів. Загалом мовна проблема в богослужінні набирала політичного характеру. І якщо австро-угорський уряд присутність національного елементу в церкві розглядав як засіб політичного консолідації балканських народів, то в Росії, навпаки, – як один із елементів "розполячення костелу".

Ідеї Лева XIII мали сприятливий ґрунт українського та російського греко-католицизму, що помітно розвинувся у Росії в ХХ ст.

Список використаних джерел

1. Тамборра А. Католическая церковь и русское православие. Два века протестов и диалога / А. Тамборра. – М.: Библейско-богословский ин-т св. Апостола Андрея, 2007. – 631 с. 2. Архів зовнішньої політики Російської імперії (далі – АВПРИ). – Ф. 136. – Оп. 890. – Д. 5. 3. АВПРИ. – Ф. 136. – Оп. 890. – Д. 7. 4. АВПРИ. – Ф. 190. – Оп. 525. – Д. 1786. 5. Нагаєвський І. Історія Римських Вселенських Архієреїв / І. Нагаєвський. – Рим: [б. в.], 1979. – Ч. 3: Від Французької революції до смерти папи Пія XII. – 521 с. 6. Православие и католичество: от конфронтации к диалогу. Хрестоматия / Сост. Алексей Юдин. (Серия "Диалог"). – М.: Библейско-богословский ин-т св. апостола Андрея, 2005. – 596 с. 7. Спогади о. Миколая Толстого (1914) // Митрополит Андрей Шептицький і греко-католики в Росії. Кн. 1: Документи і матеріали, 1899–1917. – Львів: Вид-во Укр. Католицького Ун-ту, 2004. – 924 с. 8. Победоносцев К. П. Письма Победоносцева к Александру III / К. П. Победоносцев. – М.: Новая Москва, 1926. – Т. 2 – 384 с. 9. "Orientalium dignitas Ecclesiarum" ("Гідність Східних Церков") // Митрополит Андрей Шептицький і греко-католики в Росії. – Кн. 1. 10. Энциклика Папы Льва XIII к польским епископам. – М.: Университет. Типография, 1894. – 71 с. 11. Авакумов Ю. Тема Росії в діяльності та богословській думці "Святоюрського Велетня" / Авакумов Ю. // Митрополит Андрей Шептицький і греко-католики в Росії. – Кн. 1. 12. Цегельський Л. Митрополит Андрій Шептицький. Короткий Життєпис і Огляд Його Церковно-Народної Діяльності / Л. Цегельський. – Філадельфія: Накладом Вид-ва "Америки". – 1937. – 62 с. 13. Шептицька С. Молодість і покликання о. Романа Шептицького / Софія (Фредів) Шептицька. – Львів: Монастир Монахів Студійського Уставу: Свічудо, 1994. – 155 с. 14. Для

інформаційного процесу беатифікації й канонізації слуги божого Андрея Шептицького архієпископа Львівського українців Митрополита Галицького єпископа Кам'янця-Подільського. Артикули для започаткування процесу. – Рим: Накладом Постуляції М. А., 1958. 15. Патриаршее и Синодальное послание епископам, клиру и пастве Святейшего Апостольского и Патриаршего Константинопольского Престола 1895 г. – Режим доступу: www.krotov.info/history/20/tsypin/page02.html

Элла Быстрицкая

ФОРМИРОВАНИЕ ДОКТРИНЫ УНИОНИЗМА В ПЕРИОД ПОНТИФИКАТА ЛЬВА XIII (1878–1903 ГГ.): ТЕНДЕНЦИИ ЕЕ ОТРАЖЕНИЯ В РОССИИ И ВЛИЯНИЕ НА ПОЛОЖЕНИЕ ГРЕКО-КАТОЛИЧЕСКОЙ ЦЕРКВИ ГАЛИЧИНЫ

В статье на основе архивных документов выясняются особенности формирования унионистичной модели объединения церквей, ее восприятие в России и влияние на греко-католическую церковь в Галиции.

Ключевые слова: унионизм, Католическая церковь, Греко-католическая церковь, восточный обряд, Галичина.

Ella Bystritska

FORMATION UNIONISM DOCTRINE DURING THE PONTIFICATE OF LEO XIII (1878–1903): TRENDS IN RUSSIA SHOW ITS IMPACT ON THE SITUATION AND GREEK-CATHOLIC CHURCH IN GALICIA

The article based on archival documents peculiarities of unionist model association of churches, its acceptance in Russia and their impact on Greek-Catholic Church in Galicia.

Key words: unionism, the Catholic Church, Greek Catholic Church, Eastern Rite, Galicia.

УДК 94(100) "01/17":322

Микола Алексієвець, Вадим Ореховський

ДІЯЛЬНІСТЬ РОСІЙСЬКОГО ТОВАРИСТВА ЧЕРВОНОГО ХРЕСТА В ОРГАНІЗАЦІЇ ДОПОМОГИ ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИМ У РОКИ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (1914–1918 РР.)

У статті розкрито основні аспекти діяльності Російського Товариства Червоного Хреста по організації допомоги військовополоненим у роки Першої світової війни

Ключові слова: Перша світова війна, громадські медично-санітарні організації, Російське Товариство Червоного Хреста, Гаазька конвенція про закони та звичаї війни.

Незначний хронологічний відрізок 1914–1918 рр. становить собою один із найбільш трагічних і переломних періодів світової історії. Перша світова війна за своїми масштабами і наслідками не мала собі рівних в усій попередній історії людства. Найбільш працевдатна частина населення була вилучена з матеріального виробництва і кинута у війну.

У роки Першої світової війни з усією очевидністю виявилася економічна і політична слабкість самодержавства. Існуючий лад не зумів швидко перебудуватися для успішного ведення війни. Реакцією на неповороткість уряду, його нездатність до сучасної організації військового господарства, і медично-санітарного в тому числі, було зростання ролі громадських військово-санітарних організацій.

З усіх громадських організацій діяльність Російського Товариства Червоного Хреста (РТЧХ) була найбільш дієвою, багатоплановою і результативною. Крім надання допомоги пораненим, хворим та калікам, Товариство брало активну участь у розв'язанні питання допомоги військовополоненим.

Актуальність теми визначається такими обставинами: по-перше, незважаючи на значну кількість праць [2; 9; 10; 18; 26], присвячених Першій світовій війні, історія Російського Червоного Хреста не знайшла свого достатнього відображення у спеціальних історичних наукових дослідженнях; по-друге, Перша світова війна виявилася переломним періодом історичного розвитку народів Російської імперії і не тільки її.

На різних етапах розвитку радянської історичної науки переважну розробку отримували різні аспекти цієї складної проблеми. Принципова особливість сьогоднішньої історіографічної ситуації